

Nr 43.*Utlåtande i anledning av väckt motion om viss ändring
av bestämmelserna i 7 § sinnessjuklagen.*

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 168, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Osterman m. fl.* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t göra framställning om förslag till sådan ändring av sinnessjuklagen, att dess tillämplighet på psykiska abnormtillstånd av annan art än sinnessjukdom och sinnesslöhet tydligt fastställes.

I fråga om de skäl motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har i vederbörlig ordning över motionen inhämtat yttranden från medicinalstyrelsen, sinnessjuknämnden, strafflagberedningen och Svenska psykiatriska föreningen. Strafflagberedningen har vid sitt yttrande fogat ett av beredningen den 11 februari 1947 avgivet utlåtande över ett av medicinalstyrelsen den 14 december 1946 framlagt förslag till inrättande av erforderliga specialsjukhus för psykopater. I yttrandena har anförts följande:

Medicinalstyrelsen: Psykopaterna, som utgöra en mycket stor och heterogen grupp, utmärkas av sådana abnormtillstånd, som å ena sidan gränsa till ett s. k. normalt själsliv och å andra sidan nå sådan grad, som gör dem jämförbara med sinnessjukdomar i egentlig mening. Ur medicinsk synpunkt äro psykopatierna att betrakta såsom sjukdomstillstånd även om de i vissa fall bedömas annorlunda. Sålunda ha förhållandevis uttalade abnormtillstånd hos för brott tilltalade under senare år icke alltid lett till omhändertagande å sinnessjukhus utan i stället till intagning å vissa fångvården tillhöriga anstalter, vilket medfört osäkerhet i fråga om behandlingen av vederbörande. Psykopater med svåra uppföranderubbningar ha ofta icke ansetts kunna remitteras till sinnessjukhus av tjänsteläkarna och läkarna vid sinnessjukhusen ha å sin sida ansett sig icke kunna mottaga dessa fall för vård, såvida de icke företett uppenbara och grava symtom på rubbad själsverksamhet. I gällande sinnessjuklag omnämnes i 7 § endast sinnessjuka och sinnesslöa. Det synes styrelsen icke uteslutet att uppfattningen om psykopaternas behov av vård å sinnessjukhus kunde ändras, därest sinnessjuklagens tillämpningsområde utvidgades att avse jämväl psykiska abnormtillstånd av nu ifrågavarande slag eller psykopatier. Genom en sådan lagändring komme läkarna å sinnessjukhusen förvisso att anse sig icke blott berättigade utan även skyldiga att å sjukhuset mottaga personer med mera uttalade former av själslig abnormitet.

Styrelsen vill i detta sammanhang erinra om sitt i underdånig skrivelse den 14 december 1946 framlagda förslag till inrättande av erforderliga specialsjukhus för psykopater, därvid styrelsen förutsatte tillämpandet av retentionsrätt å dessa sjukhus enligt sinnessjuklagens bestämmelser.

På grund av vad sålunda anförts finner medicinalstyrelsen för sin del förslaget om ändring i lydelsen av 7 § sinnessjuklagen väl motiverat.

Sinnessjuknämnden: Begreppen sinnessjuk och sinnessjukdom ha icke givits någon definition i sinnessjuklagen. Det enda stadgande, som kan giva någon ledning i fråga om sinnessjuklagens begreppsbestämningar i ifrågasvarande hänseende, är 7 §, där det heter, att vad i denna lag stadgas om sinnessjukdom och sinnessjuka skall i tillämpliga delar gälla beträffande sinnesslöhet och sinnesslöa. Då i lagen intet nämnes om psykopati och psykopater, skulle slutsatsen närmast bliva, att sinnessjuklagens stadganden endast anginge sinnessjuka och sinnesslöa, men att psykopater icke fölle under lagen. Enligt stadgad praxis, som torde vara bekant utan dokumentation, omfattar emellertid begreppet sinnessjukdom i sinnessjuklagen även vissa slag av psykopati.

Enligt 5 kap. 5 § strafflagen i dess från och med den 1 januari 1946 gällande nya lydelse skall straffriförklaring äga rum för gärning, som någon begår under inflytande av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan själslig abnormitet av så djupgående natur, att den måste anses jämställd med sinnessjukdom. Den i förhållande till sinnessjuklagen snävare betydelse begreppet sinnessjukdom sålunda har enligt strafflagen överensstämmer med den indelning av de psykiska abnormtillstånden, som numera har den största praktiska betydelsen och allmänt användes.

Det är enligt sinnessjuknämndens mening otillfredsställande att begreppet sinnessjukdom ej har samma bemärkelse i strafflagen och i sinnessjuklagen. Nämnden saknar visserligen erfarenhet av hurvida därav, såsom motionärerna göra gällande, följt praktiska olägenheter. Nämnden har närmast den uppfattningen, att sinnessjuklagens tillämplighet jämväl å psykopater så trängt in i det allmänna medvetandet, att några missförstånd härutinnan icke göra sig gällande. Men oavsett huru härmed må förhålla sig, är det givetvis önskvärt, att sinnessjuklagens mening kommer till klart uttryck i lagtexten, vilket nu icke kan anses vara fallet.

Sinnessjuknämnden får på grund härav tillstyrka bifall till motionärernas förslag.

Strafflagberedningen: Enligt 7 § sinnessjuklagen skall vad i denna lag stadgas om sinnessjukdom och sinnessjuk i tillämpliga delar gälla beträffande sinnesslöhet och sinnesslö. Däremot saknas allmänna bestämmelser om övriga själsligt abnorma, vilka pläga sammanfattas under beteckningen psykopater. I fråga om tvångsintagning å vårdanstalt av dylika själsligt abnorma finnes i lag ej andra bestämmelser än dels vad i sinnessjuklagen stadgas om vård av straffriförklarad, dels vad i lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt finnes stadgat om tilltalad vars sinnesbeskaffenhet avviker från det normala. Enligt 5 kap. 5 § strafflagen skall den straffriförklarad som begått brott under inflytande av annan själslig abnormitet än sinnessjukdom och sinnesslöhet av så djupgående natur att den måste anses jämställd med sinnessjukdom.

Frånvaron av allmänna lagbestämmelser om tvångsintagning i vårdanstalt av s. k. psykopater måste enligt beredningens mening betecknas som en mycket allvarlig brist. Då psykopater i många fall äro i behov av omhändertagande antingen för psykiatrisk vård eller för medborgarnas skyddande mot den från dem hotande faran, har denna brist lett till att sinnessjuklagens regler om behandlingen av sinnessjuka kommit att tillämpas även på fall av psykopati. I andra lagar har begreppet sinnessjukdom den innebörd som enligt den psykiatriska vetenskapen tillkommer detsamma. Det förhållandet att ifrågasvarande begrepp sålunda erhållit olika omfattning i olika lagar är självfallet ägnat att leda till osäkerhet och ojämnhet i lagtillämpningen.

Den sålunda förefintliga bristen i lagstiftningen kan tydligen icke avhjälpas blott därigenom att sinnessjuklagens bestämmelser om sinnessjukdom utan vidare göras tillämpliga på s. k. psykopati eller, helt generellt, på psykiska abnormtillstånd av annan art än sinnessjukdom och sinnesslöhet. Ur rättssäkerhetssynpunkt måste befogenheten att beröva en på känslor eller viljelivets område abnorm person hans frihet dels begränsas till närmare bestämda former av abnormitet dels ock närmare regleras med hänsyn till såväl den abnormes som det allmännas intresse. En dylik reglering sker enligt beredningens mening lämpligast i sinnessjuklagen.

Såsom medicinalstyrelsen i sitt yttrande till utskottet av den 21 mars 1947 erinrat, äger frågan samband med styrelsens förslag om inrättande av erforderliga specialsjukhus för psykopater. Beredningen bilägger sitt den 11 februari 1947 till Kongl. Maj:t avgivna yttrande över detta förslag.

Vad nu anförts synes beredningen innebära tillräckliga skäl för ett bestämt tillstyrkande av en skyndsam utredning, i vad mån sinnessjuklagens bestämmelser böra göras tillämpliga på psykiska abnormtillstånd av annan art än sinnessjukdom och sinnesslöhet eller över huvud på vad sätt omhändertagande och vård av andra själsligt abnorma än sinnessjuka och sinnesslöa bör i lag regleras.

Svenska psykiatriska föreningen: I allmän praxis ha svårare former av psykopati allt mera betraktats som jämställda med sinnessjukdom. Då många psykopater otvivelaktigt äro i behov av vård på sinnessjukhus, ha de också betraktats som jämställda med sinnessjuka i sinnessjuklagens mening. Då det ibland har ställts i tvivelsmål, huruvida svåra psykopater verkligen med stöd av sinnessjuklagen kunna tagas in på sinnessjukhus, bör det i lagen tydligt uttryckas, att så verkligen kan ske. Föreningen vill därför tillstyrka en förändring i lydelsen av 7 § i sinnessjuklagen, så att där omnämnas sinnessjukdom, sinnesslöhet samt själslig rubbning av annan art.

I det av medicinalstyrelsen avgivna förslaget till inrättande av erforderliga specialsjukhus för psykopater utgår styrelsen från att sinnessjuklagens bestämmelser, bland annat dem om »retentionsrätt», skola vinna tillämpning å psykopatvården. I sitt yttrande över nämnda förslag har strafflagberedningen påpekat att om de föreslagna psykopatanstalterna komma till stånd, dessa torde komma att jämte de kriminellt belastade främst upptaga vissa mera svårartade fall som för närvarande omhändertagas inom alkoholist- och lösdrivarvården, en uppgift vilken syntes i sig själv i hög grad beaktansvärd. Beredningen framhåller att införandet av psykopatvård på specialanstalter emellertid icke skulle utesluta att å sinnessjukhus fortfarande komme att intagas en och annan psykopat som med hänsyn till vårdbehovets art uppenbarligen vore att jämställa med sinnessjuk.

Beträffande frågan om tillämpning av sinnessjuklagens bestämmelser å psykopatvården har strafflagberedningen i detta yttrande, efter att ha erinrat om den i förevarande motion begärda utredningen, anfört bland annat följande:

Vid en sådan utredning bör synnerlig uppmärksamhet ägnas frågan om garantier för att psykopaternas frihetsberövande icke utsträcker över längre tid än som ur samhälleliga synpunkter är erforderligt. Försöksutskrivning och eftervård bör sålunda ställas under kontroll även av annan än medicinsk myndighet. Den »retentionsrätt med stöd av sinnessjuklagen», som medicinalstyrelsen förutsätter kan alltså icke utan vidare förordas.

Utskottet.

Enligt 7 § sinnessjuklagen skall vad i denna lag stadgas om sinnessjukdom och sinnessjuk i tillämpliga delar gälla även beträffande sinnesslöhet och sinnesslö. Sinnessjuklagen saknar däremot bestämmelser, som göra den tillämplig på övriga kategorier av själsligt abnorma, bland dem den stora kategori som plägar sammanföras under den gemensamma beteckningen psykopater. Emellertid tillämpas sinnessjuklagen enligt stadgad praxis även å vissa psykopater. Det kan sålunda nämnas att på sinnessjukhus tillhöriga staten eller städer som övertagit hela sin sinnessjukvård år 1943 intogos 1,145 personer under diagnosen abnorm personlighet, d. v. s. den diagnos varunder psykopater redovisas i sinnessjukhusens officiella statistik. Motsvarande siffra för år 1944 är 1 194.

I motionen hemställs om förslag till sådan ändring av sinnessjuklagen, att dess tillämplighet på psykiska abnormtillstånd av annan art än sinnessjukdom och sinnesslöhet tydligt fastställs. I de yttranden som avgivits över motionen har denna hemställan också tillstyrkts, av strafflagberedningen dock med den reservationen att en blivande utredning borde avse *i vad mån* sinnessjuklagens bestämmelser borde göras tillämpliga på psykiska abnormtillstånd av annan art än sinnessjukdom och sinnesslöhet eller över huvud *på vad sätt* omhändertagande och vård av andra själsligt abnorma än sinnessjuka och sinnesslöa borde i lag regleras.

Det förhållandet att, i avsaknad av bestämmelser om andra abnormtillstånd än sinnessjukdom och sinnesslöhet, sinnessjuklagen i stor utsträckning måst tillämpas även på andra kategorier av psykiskt abnorma är enligt utskottets uppfattning ägnat att väcka betänkligheter. Det är visserligen uppenbart att även andra abnorma än sinnessjuka och sinnesslöa kunna vara i behov av psykiatrisk vård eller av omhändertagande till skydd mot fara som hotar från deras sida, men det är icke förenligt med rätts säkerheten att så allvarliga ingripanden mot den enskilde som de varom här är fråga skola kunna ske utan uttryckligt stöd i lag. Det är också otillfredsställande att begreppet sinnessjukdom genom nämnda praxis kommit att erhålla olika innebörd vid tillämpning av sinnessjuklagen och av andra lagar. På grund av det nu anförda vill utskottet förorda att en utredning av den i motionen upptagna frågan snarast kommer till stånd. I likhet med strafflagberedningen hyser emellertid utskottet den uppfattningen att de föreliggande bristerna i lagstiftningen icke kunna avhjälpas blott därigenom att sinnessjuklagens bestämmelser om sinnessjukdom göras tillämpliga på andra psykiska abnormtillstånd än sinnessjukdom och sinnesslöhet. Med hänsyn till att det mången gång kan vara svårt att avgöra huruvida en abnormitet på känslö- eller viljelivets område är av sådan beskaffenhet att ett omhändertagande av den abnorme mot hans vilja kan anses påkallat, torde det böra närmare undersökas, om icke ur rättssäkerhetssynpunkt särskilda begränsningar böra uppställas för befogenheten att besluta om frihetsberövande beträffande andra psykiskt abnorma än sinnessjuka och sinnesslöa.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motion, II: 168, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning angående på vad sätt omhändertagande och vård av andra själsligt abnorma än sinnessjuka och sinnesslöa bör i lag regleras samt om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 6 juni 1947.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Schlyter, Westman, Ekströmer, Olofsson, Löthner, William Ohlsson, Lindgren* och Annér;

från andra kammaren: herrar Lindqvist, Gezelius*, Hedlund i Östersund*, fru Gustafson, herrar Landgren, Osterman, Sundström i Vikmanshyttan och Svensson i Stenkyrka.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Osterman*.

STOCKHOLM 1947. K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI.
